

לצאת מהאדישות ולחפש את הסיבות לאהבה

אין אדם שלא מחפש להיות נאהב, גם מי שמתכחש לזה וטוען בתוקף שממש לא מעניין אותו מה הסיבה חושבת עליו. כי אהבה היא פונקציה של ערך. וכן כבוד הוא ביטוי להערכה שיש לנו למכובד. **אנחנו מכבדים/מתחברים ואוהבים את מי שהוא ערך משמעותי עבורנו.** הבנה זו נוסכת בנו תקווה שיש לנו דרכים להגברת האהבה בינינו, וזה ממש לא קשה להשגה.

הסופר אילי ויזל, שורד שואה מפורסם וחתן פרס נובל טבע משפט מכונן: **ההיפך האהבה הוא לא שונא, אלא אדישות.** כלומר לא מה שאנחנו חושבים שהיפך האהבה הוא השנאה אלא האדישות. כי כשאדם שונא אותך זה מלמד שאכפת לו מְשֹׁאתך, הערכה שיש לסיבבה אליך מציקה לו, אולי כי הוא גם שואף לשם ולא מצליח, יתכן כי זה מעיד לעצמו על כשלונו. זהו בדיוק כמו שהאדם שכביכול שואף שאלה כפריני של איפה האלוקים היה בשואה? שזה מעיד יותר מאלף עדים שהיהודי הזה מאמין ועוד איך. כי אחרת מה לו ולשאלה הזאת אם לדידו הוא לא קיים? כך הוא גם השנאה לאחר, משמע שמושא השנאה הוא אהוב אצל האחר, כי יש בו ערך שהשונא מנסה למחוק אותו ללא הצלחה. אי לכך דווקא האדישות לקורה סביבך הוא הניגוד לאהבה. שהוא פועל יוצא של ערך שהנְאָהב יוצר למישהו.

הבה נצלול אל מרכיבי האהבה והדרכים להשגתם. [מבוסס ע"פ המבואר בספר תכלת מרדכי-ברעזאן שמביא בשם העקידה] **הסיבה לאהוב מתחלקת ל- 4 ומתפצלת לשישה שהם ארבע.** ואלו הם: א) 'אהבה משפחתית' שזה כל בן משפחה מאב ואם אחים ואחיות ולמשפחה הבנה נצולל אל מרכיבי האהבה והדרכים להשגתם. [מבוסס ע"פ המבואר בספר תכלת מרדכי-ברעזאן שמביא בשם העקידה] **הסיבה לאהוב מתחלקת ל- 4 ומתפצלת לשישה שהם ארבע.** ואלו הם: א) 'אהבה משפחתית' שזה כל בן משפחה מאב ואם אחים ואחיות ולמשפחה

המורחבת. בחינת "אך עצמי ובשרי אתה". ב) 'אהבה זיווגית' כאיש ואשתו. ג) 'אהבה המועילית' שזה מסוג האדם המועיל לי שגורם לי לאהוב אותו בחינת או תרבות או מיתות. ד) 'אהבת השלימות' כך יצר ה' טבע בבני אדם לאהוב ולכבד את האדם השלם החולק בתום לב, וזאת הרשע שישנאנו כפי שהסברנו בפתחת מאמרנו כי השלימות של האדם הערכי מציבה לו מְרָאָה לדרכו השלילית ולריחוק שלימותו. כל ארבעת סוגי האהבה מקופלים בשיר השירים בארבעה מילים "אחותי רעייתי יונתי תמתי". ודו"ק.

שני סוגי האהבה הראשונים שצוינו, הם פועל יוצא ממצוינות חיים בו אנחנו נולדים או מתחננים בהתאם להשגחה העליונה בצו הבורא המזווג זיווגים. **כביכול הם עובדות מוצנחות שלא ניתנים לשינוי.** לעומתם שני האהבות האחרות כמו אהבת המועיל ואהבת השלימות הם **דברים נרכשים שכל אחד יכול להיות שותף וחלק מהגברת האהבה זה לזה.** ולא זו בלבד אלאהוא המְקַיֵּה הקוּטֵל של שני מרכיבי האהבה הראשונים, שאם ניצוק לתוכם תוכן של מועילות ושלימות הרי שְׁנֵי־המרכיבים אהבה ותלילה אם לא נועיל להם או שהמרות שלנו תזעק העדר שלימות (בלשון המעטה) הרי שהיא תשפיע עמוקות לעקר את האהבה הבא מאליו לבן משפחה או לפרטנו הווגי. כיון שבשניהם יש צפייה קבועה למועילות ושלימות שאנחנו מצפים מהאחר שישלים את מה שאנחנו לא מושלמים בו.

אומר התכלת מרדכי שאצל שרה אמנו היו כל ארבעת מרכיבי האהבה. א) היא היתה ממשפחתו של אברהם ב) היתה רעייתו ג) זכתה להיות

"יעקב איש תם יושב אוהלים" והוא אהבת השלימות שהיה לרבקה אלו, ולהיפך רק על עשיו היה צריך הסבר איך בכל זאת אהב יצחק את עשיו? והתשובה: **כי ציד בפיו ובזה נתקיים בו אהבת המועיל.**

וכאן אנחנו מגיעים לנקודת האהבה והשנאה שאנו יכולים ללמוד גם מבני יעקב. שיעקב אמר להם "למה תִּרְאוּני? כיון שאם הם יש להם הכל בשלימות בעוד ששאר העם נִמְקֵים ברעב, הרי שזה סיבה שיגרום להם לשנוא אותם. וזה גם היה בין השבטים ליוסף שהיה שלם בקדושת יוסף הצדיק. ואביו אהבו בגלל כל הבחינות, וגם שידע שהוא יהיה מלך ויהיה גם המשביר לכולם. הרי גם השלימות וגם המועיל כולם יחדיו היו הסיבה לשנאת אחיו, כי יוסף בסיפור חלומותיו אליהם, חוה הם בכך את השלימות שלו ועליונותו עליהם וגרם להם לשנוא אותו].

הכלל העולה לנו להנהיג למעשיה, שהאדם במקום לבכות את מצבו שהוא אינו מספיק אהוב במקום כלשהו. הפתרון הוא: **לצאת מהאדישות - מחוסר המעט,** פשוט לקום ולעשות מעשים שמביאים תועלת לזולת, נאחז בזה ולא נרפה דינו מלהיות שגריר של תועלת לאחר, ובמקביל נשאף להתעלות לכיוון השלימות עד כמה שידנו מגעת. **כמוכן שעלינו להיזרר שלם להוציא את העיניים של האחר שבוה נשיג את התוצאה הפוכה מריבוי אהבה.** שאיפה לשלימות בצנעה ובענוות חן שתובא את האהבה בבית פנימה, וגם כלפי חוץ בין איש לרעהו שיתווסף האהבה בכל המשוישים. וזה לא שאנחנו נחפש את האהבה של האהבה, אלא, זוהי הִמְרָאָה לתמונת מצב של הרוחניות שלנו, אלי הפסגה והדרך שנהיה מושלמים יותר.

עטרת פז
ממחשבת המוסר
♦ הרב יצחק רייך ♦

שימך אלוקים כשרה ורבקה

רשי מביא בתחילת הפרשה: בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת עונשין, אף בת מאה בלא חטא. ובת עשרים כבת שבע ליופי". האדמו"ר מסדיגורה באר את דבריו רש"י באופן נפלא: בכל תקופה בחיי האדם ישנם מעלות וחסרונות היחודים לתקופת חיים זו; בשנות צעירותו של האדם - כחו במתניו והוא יכול לקיים את המצוות בהזיות ובמרץ, כדברי רבותינו במסכת אבות (ד, ב): "הווי רץ למצוה קלה כבחמורה". לעמת זאת, אצל אדם צעיר ישנה רתיחת הדמים; כח התאוה שלו חזק ועוצמתי. קשה לו מאוד להתגבר על היצר המושכו לדבר עבירה. כיון שכך, עיקר עבודתו בתקופת חיים זו היא לסור מרע. עליו לרכז את כוחותיו במאמץ להתרחק מן הרע ומחמת הממון ולברוח מן הקנאה, התאוה והכבוד, שמוציאים את האדם מן העולם. לעת זקנותו של אדם שוקטת רתיחת הדמים, וכח התאוה נחלש ומתמעט, אולם היצר הרע - מלך זקן וסכיל הוא ואינו יוצא לפנסייה בשום גיל... פיתויי היצר, שכה קרצו לאדם בעבר, כבר אבדו מכת משיכתם, אך כעת משתמש היצר בשיטות אחרות ומעמיד אותו בניסיונות חדשים: "אתה עייף וזקן", הוא אומר לו עם שחור. "ואבר אין לך את הכוחות הדרושים על מנת לצאת לבית הכנסת בכל יום. בוודאי פטור אתה מתפילה בנייני... רוצה הוא לשקוע בסוגיה, והיצר מצטרף אליו לחברותא ולוחש לו: "בגילך, עליך לחפש עניינים קלים יותר לעסוק בהם... כך נפתחת לה מערכת חדשה במלחמת היצר של האדם. כעת עיקר עבודתו היא "עשה טוב" - לא לחפש פתוים והקלות, אלא להשתדל ולהתאמץ לעשות ככל שביכולתו. לסיכום: אדם צעיר - אינו מתעצל לקיים את המצוות. אך קשה לו להתגבר על כח הרע. הזקן לעומתו, אינו ממרר לדבר עבירה, אך גם את המצוות הוא כבר אינו מקיים במלא כוחותיו. אך אצל שרה אמנו החלוקה הזאת לא היתה קיימת. כל שנותיה היו שנות אהבה. גם כשהזקינה והיתה בת מאה - היתה כבת עשרים לעיני עשה טוב, וקיימה את המצוות בזריזות וכוח. גם כשהייתה צעירה, מנעה עצמה מן העבירה כאשר מבוגרת, שכת התאוה נחלש אצלה. "בת עשרים כבת שבע ליופי" - לידה קטנה עניין אינה עסוקה ביופי, ואינה מתמודדת עם הניסיונות הכרוכים בו. שרה אמנו, גם בשנים שבהן חל עיקר כוחו של היצר - היתה לילדה קטנה שניסיונות אלה כלל אינם שייכים אצלה. הספד רפה על שרה אמנו. מה זה אומר לנו? שאפשר, אם מודעים לתחבולות היצר אפשר להתגבר והבא ליהרר מסייען בידו.

...

יש להתבונן: מנין למדה רבקה לעסוק במצוות החסד? הלא בני ביתה היו רשעים, שהרי מי שרק היה שומע את שמו של לבן כבר יודע על מי מדובר, כיון שהתפרסם כרמאי. כמו כן אביה בתואל היה ברשעותו. אם כן, ממי היה לו חלל לעמוד לעשות מעשים טובים שבמילוי ראתי מביאים בשם מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל לומר ע"פ המדרש, כי אברהם היה שולח לבני משפחתו מכתבים בענייני יסודות האמונה והנהיגות טובות, כדי לקרובם ליהדות. גם לבתואל, שהיה בן אחיו, היה שולח מכתבים. כשרה בתואל פותחת ורואה שאין בהם כסף, היה נותנם לבתו רבקה שבתרא בהם, כי רק כסף עניין אותו... כך, בכל פעם שהייתה רבקה קוראת מכתבים של אברהם אביה, ע"ה, הוא הדברים משפיעים עליה, עד שבמשך הזמן הכירה בבורא עולם והזיחיקה במידותיה הטובות. מאן הגיעה למעלתה הגבוהה במידת החסד.

לעטר פתורא
דרושים נאים לפרשת השבוע
♦ הרב נדב סגד ♦

"ואברהם זקן בא בימים"

איתא בתנחומא (א') - מפני שהיה אדם חי מאה ומאתים שנה ולא היה מזקיך, אמר אברהם רבש"ע צריך אתה להפריש בין האב לבן ובין נער לזקן שיתכבד הזקן בנער, א"ל הקב"ה חייך ממך אני מתחיל. הלך ולן באותה הלילה ועמד בבקר כיון שעמד ראה שהלבין שער ואמר לפניו רבש"ע עשיתי דומא, אמר לו עטרת תפארת שיבה, והדר זקנים שיבה, לכך נאמר ואברהם זקן. וצריך להבין מה טענת אברהם שאמר 'עשיתי דוגמא', והרי הוא זה שביקש זקנה, וכן מה שכתב הקב"ה בזה.

והדברים יתיישבו להפליא ע"פ הא דאיתא התם לקמן (ד), וז"ל מה כתיב אחריו ואברהם זקן, אמר הקב"ה דיו לעבד להיות כרבו, וכתיב עטרת תפארת שיבה מי גרם לאברהם כל הכבוד הזה כשהלך בדרך צדקות דכתיב ואברהם זקן, א"ל הקב"ה דיו לעבד להיות כרבו, משל למה"ל למלך שהיה לו אוהב, א"ל לאהובו מה אתן לך כסף וזהו יש לך, עבדים ושפחות שדות וכרמים, יש לך, אלא אתן עטרה שבראשי ואשים בראשך, כך אמר הקב"ה וכו', אלא מה אתן לך עטרה שבראשי, שכשראה דטרה אמר ושער ראשיה כעמר זקן, וכתיב ואברהם זקן בא בימים וגו'. ומבואר, שלא מחמת מה שביקש אברהם להבדיל בין הצעיר לזקן, ניתנה לו הזקנה אלא רק מחמת שרצה הקב"ה לכבדו שיהיה עבד כרבו. והנין, שאברהם ביקש שכל הזקנים יהיו שונים ומובדלים מהצעירים, אמנם בבקר ראה כי רק לו לבדו הלבין שער ראשו וזקנו ולא לכל שאר הזקנים. לכן טען 'עשיתי דוגמא' דהינו למה רק אני היחיד שנשתנה, וע"ז ענה לו הקב"ה כי אין הזקנה מחמת בקשתך אלא מחמת שרק לו מניע להתפאר ולהתגבר בשיבה, כדמות רבן מחמת שהלכת בדרך צדקות, כדכתיב 'עטרת תפארת שיבה - בדרך צדקה תמצא'.

ויש דבדר עומק נפלא, כי ידוע שהזקנה גורמת לגוף הפסד וקלקול, והינו שהשנים מפסידות החומר, וא"כ ביקש אברהם שיהיה לוח סימן בגוף, אמנם הקב"ה לא עשה כן, אלא ארבע חידש בו סימן של שבו וכבוד כדמותו כביכול, סימן למי שהשנים שעברו עליו השבחותיו והצדיקות בו דבר חדש, מחמת שעשה צדקות וחסד, והוא להיפך ממה שביקש אברהם. והוה כוונת הכותב 'ואברהם זקן - בא בימים' דהינו איזו סוג זקנה קיבל אברהם, לא של מי שהימים הפסידוהו אלא של מי שבא בימים, והינו שהיפך מדרך הטבע במקום שהזקנה תפסיד גופו, ימי כלידותו ויחידו בו אות כבוד של שיבה כדמות רבו, לכן הוסיף התנחומא באות ד' את סיום הפסוק 'בא בימים', ועיין היטב ודו"ק.

ונראה שזו כוונת הרוקח במה שכתב בפירושו על ברכת 'אשר יצר את האדם בחכמה', וז"ל יוצר אדם בחכמה - זקן, כשער שבו מתכבד, עטרת תפארת שיבה, אבל לא ברא זקן לאשה, כי היתה נמאסת לבעלה בזקנותה, עכ"ל. והינו, כי ידוע כי ברכת אבי יצר מכוונת על הפלג שבבראית גוף האדם, וא"כ אחד האלפים הוא הדקב"ה נתן לזקן אות כבוד בגוף, דבר שמשמש אצל אצל הזקנים והינו הזקן שבו שיבה, והוא להיפך מה הטבע שהזמן מפסיד הגופים. ורק שנתקשה הרוקח, אי"כ יצד בגוף האשה אינו כן, ולמה לא תוכבד האשה אשר הלכה בדרך צדקה, וע"ז תירץ שלא רצה לעשות כן מחמת שתאמס על בעלה, ודו"ק.

עטרת המקרא

באורים בפרשה בדרך הפשוט

• הרב מנחם כץ •

שליחות אליעזר מדין עבד כנעני

ונראה, הדנה כתב הרמב"ם (אישות הכב; ושועי כטה), אמר לה הא לך דינר זה מתנה והתקדשי לפלוני וקידשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת נתי לה בהנאה זו הבאה לך בגללי הרי זו מקודשת אלי'ם שלא נתן לה המקדש כלום. והיינו דאע"ג דלא מהני ריצוי שלאחר קידושין (דבעטע קידושין ל"ה זכות כיון שאנסר בקרובותיה), מ"מ כשאומר לה שמקדשה בהנך מעות קמאי מהני נתינת הראשון מדין עבד כנעני (ול"ה כמקדש במלה, דמעות הללו מעיקרא בתורת קידושין גיגעו ליה, והו"ל כנותן מעות שתתקדש לאחר ל'. רש"י י"ח).

ועפ"ז יש לבאר דאליעזר היה שליח אברהם לנתינת הכסף, אמנם לא חלו הקידושין עד שאמר לה יצחק התקדשי בהנאה זו הבאה לך בגללי (דאברהם נתן לו נכסיו ליצחק). וא"ש סיפור אליעזר את שליחותו ליצחק, דנהי דבנתינת הכסף היה שלוחו של אברהם, אמנם מעולם לא נתמנה כשליח מאברהם לחלות הקידושין (דאין שליח עושה שליח), אלא מדין עבד כנעני עשה את עצמו שליח של יצחק, ולא חלו הקידושין עד שקשה יצחק בדבריהם לאחר שראתה, ולא תקשי מסוגיא דנזיר, כיון דהכא לא חיילי הקידושין עד שהחזירה.

המפרשים העירו איך מינה אברהם אליעזר שליח, והרי הוא עצמו אינו אלא שלוחו של יצחק, ודעת כמה פוסקים, וקידושין חשיבי מילי - דתלוי ברצון האשה, ומילי לא מימסרי שליח. ובפשוטו י"ל דכיון שידע יצחק על ציווי אביו ושקט (ע"י רמב"ן דג, נדרצה, ונחשב כאילו מינה את אליעזר לשליח, ע"י בשו"ע לה, אמנם ר' חיים פלטיאל כתב, שיצחק לא היה באותה עשה, ולכן לא ציווי אביו לא לקחת אשה מבנות כנען), ושבו תקשי עוד יש להעיר דבסוף, מספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה (כד, יט), וצ"ב דהרי אליעזר הוא שליח אברהם, דבכל הפרשה הוא מייחס את שליחותו לאדוניו, ודעת התוס' דקנס הוא, דאין לשלוחו לומר עשיתי שליחותך (ע"י רש"י גיטין כד), עוד צ"ע, דנזיר יב. איתא האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם - אסור בכל הנשים שבועלם. ודעת התוס' דקנס הוא, דאין שליחות זו ראויה. ותמה השמ"ק דאליעזר עבד אברהם יוכיח שלא הוציא לו מן הכלל אלא בנות כנען ועשאו יצחק שליח לקדש מי שנתרצה לקדש לו. עוד הקשו, דאסור לקדש אשה עד שיראה. עוד צ"ב מה שכתוב (שם, סו) ויקח את רבקה, דהרי כבר קיבלה רבקה מאליעזר כסף קידושין (ע"י תוס' כתובות ז).

עטרת הפסידים

ממזנות החסידים על פרשת השבוע

• הרב אברהם יצחק כהן •

יפה שיחתן של עבדי אבות

הפסוק ספרי החסידות למדו בפרשתנו אחד מיסודות עבודת השי"ת שקיבלנו מהבעש"ט הק"י ז"ע (וכבר נמצא בן במקורותינו הקדומים אולם הבעש"ט הק"י סללו בדרוך הק' המיוחד להאיר לאורך ידורם עד סוף כל הדורות), כל צדיק מתנבא בסגנונו ובגווניו המרשיע לו, והוצי השוה שמתם למד לטוסק במשנתם הטהורה של צדיקי הדורות. ובמקומם ובמעשיהם הטובים והבשפועות שהניבו, וכפי אשר נרתיב בס"ד, ופתח דברינו יאיר בלשון קדשו של הרה"ק רבי שלמה הכהן רבינוביץ ז"ל "על הרום ספה"ק "תפארת שלמה", בפרשתנו.

"ואבא איהו אל הקניז, פ"ש"י אמר ר' אבא איפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים כו'. הניל עפ"י מ"ש (תהלים קיג, א) הללוקה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. עפ"י מ"ש הרמב"ן בסוף פ' בא וז"ל וכוונתו רצונו בתפלות וכוונתו בתי כנסיות וזכות תפלת הרבים זה שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו ולא שבראם ויפסדו ויודו ויאמרו ברויתן גענו ע"ש. ויודע גודל מעלת הצדיקים האבות הקדושים וכדומה כי המספר שבשם זהו רצונו ית"ש והוא כמו

ד"ת. כאשר יאיוני כל ספר בראשית הוא רק סיפורי מעשיות והתלואות אשר המצא את אבותינו הקדושים והוא בתוך המשנה חומשי תורה יתש. יען כי קב"ה ואורייתא ישראל חד. לכן האמנם כי התפארת הגדולה לחי עולמי לבד, ומי שנתן שבה והודיה לאחד למצא צבא מרום ולכוכבי לכת הרי הוא כעבוד ע"ש וכופר ונכח ח"ו. אבל לטפס שבשם של צדיקים הללו ושבשם זה הוא רצונו ית"ש מפני כי הם התורה כמ"ש (מז) כי לא דבר ית"ש ממך. התורה היא רק משמשים רבוא שמות בני"י כי ס' רבוא אבותינו עבדי. וזהו ח"ו: "הללו עבדי ה' הללו את שם ה'" פ"י מה שמהללים עבדי ה' הם הצדיקים והוא זה כמו שמהלל שם אבות' כי זהו רצונו ית"ש. וזה כוונת רש"י: "יפה שיחתן של עבדי אבות" פ"י העבדות של האבות והתלית הבריאה רק בשביל ישראל שיקבלו התורה. לכן הרצון הוא האב והתולדה נקרא בשם בן. וזהו תורתן של בנים. ע"כ.

כדברים הללו מנאר בספרן של צדיקים בשם הרה"ק מרוזין ז"ע אשר גם הוא השיב לא' ששאל הענין בדביקות בצדיקים ומעלותיהם, והשיב לו הרה"ק, שרש"י ית' מקי אקושי זאת אמר ר' יצחק לא היה צריך התורה והתלית אלא מהחודש הזה לכ"ס - "אלא כוח מעשיו הגיד לעמו...". ומובא בשמו בספה"ק עירין קדישין בפרשתנו, אשר על עבודת האכילה הוא הולוציא נצח"ק, ונפרט כאן בעת אשר בא אליעזר בשליחות אברהם אבינו וככווח להוציא את רבקה אמנו משם, עמל להוציא הנצח"ק ואמר לא אוכל עד אם ידברתי דברי שבכך קדושת דברי התורה יפועל כדבעי, ועשה כן ע"י סיפור דברים מעשה דרבהק שבשם סיפורי צדיקים לקדש המאכלים ולפעול פועלתן כמו דברי תורה, ע"י"ש ובעוד ספרים.

לרגל פרשת השבוע העוסקת בשידוכו של יצחק אבינו ע"ה, המאמר השבוע יעסוק בעניינים הנוגעים לדמי שדכנות.

תחילה ציינו שגדולי ישראל ראו בדמי שדכנות פרנסה כשירה ונקייה. כתוב במהרי"ל הלכות תוכנה, מחיית הרב לגופו, הרוב היה שכר שדכנות, שהיה כותב ושולח מכתב ידו בכל המדינה לזווג בתולות ונערים. כי כל הארץ היו מקשיבים לו ונתקיים בו התפארותו של איוב (איוב כט, כא - ב) כי שמעו ויחלו וידמו למו עצתי, ואחר דברי אל שינו ועלימתי תופך מלתי.

והנה תחילה יש לדון על מי חל החיוב של דמי השדכנות, על בני הזוג או על המחזותנים. באבני נזר חו"מ ס"ו לן בדשכך שעסק בשידוך בין בני זוג וטרח בקירוב דעת המחזותנים זה לזה. אמנם לבסוף השידוך לא יצא אל הפועל, אבל לאחר זמן השתדכו המחזותנים ביניהם בכך ובת אחרים שהיו לשניהם. וטוען השדכן שיש לו חלק בשידוך על ידי שקיבד דעתם זה לזה. וכתב באבני נזר, כי זה פשוט שחיוב שדכנות חל על החתן והכלה, כי נתנה עשה הטובה רק המחזותנים משלמים עבורם. ובנ"ד שלא נאמר שדכן ראשון לעשות טובה לצעירה כי נתכוון לגדולה ובגרמא נעשה טובה לצעירה, אין מגיע לו ממנה כלום. אמנם בפרט ערך שן חו"מ ס"ו קפה כתב, שכיון דסתם שדכן דעתו להפרע מן האב ולא מן החתן, וגם החתן אין לו כ"ז שלא קיבל הנדן, וגם המנהג לפרוע בשעת התנאים, א"כ אין דעת השדכן להפרע מן החתן, ופטור החתן מלשלם לו. וראיתי שכתבו בשם הגר"ח זצ"ל, דכיון שגרם שיגרם השידוך השני ע"י שהכירו זה את זה צריך לשלם לו על הנאה זו.

מתי חל החיוב לשלם לשדכן. כתב בתרומת הדשן ס"ו פה דזה תלוי במנהג המקום, וז"ל, ועל דבר השדכנות, נראה לפום ריהטא דאין לך זכות לתבוע. ומה שראית בא"ז דמתי שנתפייס גמר השדכן פעולתו, הא"ז איירי להדיא היכא דאתניה בפירוש בע"מ שיתפייס לכונסה, וכיון שנתפייס גמר פעולתו. אבל בסתמא אין נוהגין בגבולינו לגבות שום שכר שדכנות אלא א"כ יגמרו הנשואין. בגליל העליון נוהגין לגבות מיד אחר שהושם הקנס, משא"כ בגבולינו. ויש נפק"מ רבתא במנהג זה במקרה שנתבטל השידוך וכדיבאר.

כתב הרמ"א חו"מ ס"ו קפה ס"ו ז"ל, ואם השדכן רוצה שישלמו לו מיד שכר שדכנות, והבעלים אינם רוצים לשלם עד הנישואין, תלוי במנהג המדינה. ובמקום שאין מנהג, הדין עם הבעלים. ובמקום שאין צריך לשלם לו עד הנישואין, אם חזרו בהן ונתבטל השדכנות פטרם הבעלים מלשלם לו שכר, אלא אם כן התנו בהדיא על מנת שיתפייס, ואז צריך לשלם לו מיד, אפילו יחזרו בהן. אמנם הלבוש חולק ע"ז, וס"ל דכיוון שבמה שחזרו בהם מחוייבים לשלם קנס, נמצא שהרוויח השדכן לצד שרוצה בקיום השידוך את שלום הקנס. ואף אם מחל על הקנס, יכול השדכן לומר אני אינני מוחל. והסמ"ע מקיים דברי הרמ"א ז"ל, תמיהות אינה תמיהה. דהא הטעם דגובין הקנס, כתבו התוס' (ב"מ ס"ו ע"א ד"ה ומנימין) והפוסקים, משום דנתביישה הבתולה או הבחור בלא משפחתם, ומוטב היה בעיניהם שלא היה נעשה השידוך מעולם ולא היו מקבלין הקנס. וא"כ לא הרויחם השדכן מידי בהגבות הקנס ע"י דינא שכרם בהפסדם על ידו, ודו"ק. והב"ש כתב בשם מהרש"ל דגם במקום שכר שילמו את השדכנות (דמבואר ברמ"א ז"ל) שאינו צריך להחזיר. מ"מ אם הצד שביטל את השידוך הוא אלים וא"א הוציא ממנו את הקנס, צריך השדכן להחזיר את דמי השדכנות. ובספר חוט שני (שבת ח"ג עמ' רמג) כתב בפשיטות שלמנהגנו משלמים שדכנות מיד מן ההתחייבות ואין ממתנים לנישואין, אין צריך להחזיר, ולא חילק בזה.

הדבר מצוי ששדכן מתחיל את השידוך, ואז הצדדים מעוניינים להכניס אחד מקרוביהם או אהביהם כדי שיקדמו את השידוך. ומשמעות דברי הנוב"ז (תניינא חו"מ ס"ו לו) שמתור לעשות כן מעיקר הדין ז"ל, בשידוכים הדבר ידוע, שיש הרבה פרטים, כי אף שנתוצו שני הצדדים בכך הנדן של כל אחד ואחד, יש עוד הרבה פרטים, כמו התחייבות מזונות ודירה להזוג ובגדים ומתנות. והדבר ידוע, שאפילו כבר באו הצדדים יחד, לפעמים בשביל דבר קטן מאוד מתפרט החבילה ומתבטל השידוך. ועל כן נמוי שלא השהו אותם השדכן הראשון על כל הפרטים שדכן, שלא נשאר שום דבר גדול או קטן שצריך לדבר בזה, עדיין לא נגמרו השידוך על ידי השדכן, ואם אחד מהצדדים מניס את אהובו או קרובו לגמור הדבר, אפילו היה ביכולת של השדכן הראשון להשוותם ג"כ בפרטים הללו, והצדדים הנכונים את אהובם או קרובם בזה, אין כאן רמאות כלל, וכזה נעשו מעשים בכל עת. ואין להשדכן הראשון על הצדדים רק תרעומות אבל לא שום דין ומשפט כלל.

ודבר מעניין ראיתי בשם הגר"ח זצ"ל, שמעיקר הדין אם השדכן הוא מבני הבית ממש אין צורך לשלם לו דמי שדכנות. וכתב הטעם שנתחשב כאילו משדך את עצמו. ומ"מ סיפר, שאחד בא לחזו"א והתחבר בז'ק, ושאלו מרן ז"ל אם שילם דמי שדכנות, ואמר שלא שילם כיון שאחיו היה השדכן ובקרובים לא מקפידים. אמר לו מרן, שיכניס לו ממון וכך עשה, ולשנה הבאה זכה לבנים.

ואבוא היום אל העני. פירש"י יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים וכי'. בשם הרה"ק רבי אליעזר זצ"ל מדויקאוו, עבדי לשון עבודות, ר"ל עבודות של צדיקים, וזהו יפה שיחתן של עבדי אבות היינו מה מספריים מעבודות של צדיקים שנקראו 'אבות', וזהו יפה מתורתן של בנים'.

(הקדמה לספר מגיל דוד)

ועל כן הזהיר שלמה המלך ע"ה כי לחקור כבוד הצדיקים והטורף בשבדם ומעלתם כבוד אצל המשבח, והוזיז בדבר הרי זה משובח, וריבוי החקירה בכבודם טוב מאכילת הדיבש.

וכן אמר דוד ע"ה (תהלים טו, ד) ואת ראי' ה' יכבד, זהוהי לחקור כבוד אותך ולספר בכבוד יראי ה' ולכבד אותם, והמדה הזאת שם אותה בכלל מדות החסידים, העולים במעלות העליונות השוכנים בהר קדש, והוא שאמר (שם טו, א--ד) ה' מי יגור בהלך מן ישיכון בהר קדשך הולך תמים וגו' נבזה בעיניו נמאס ואת ראי' ה' יכבד ...

גם רבינו הרמ"ב בספרו היסודי לכל מבקש ה', ספר "מסילת ישרים" כותב בהאי לישנא: "הנה ממה שיעויל הרבה לקנות החסידות, הוא גודל ההסתכלות רוב ההתבוננות, כי כאשר ירבה האדם להתבונן על גודל רוממותו יתברך, ותכלית שלימותו, והוא ההרהק הבלתי משוער שבין גדולתו ובין שפלותו, יגרם לו שימלא יראה ורעדה מלפניו, ובהתבוננו על רוב חסדיו עמו, ועל גודל אהבתו ותרבר לישראל, ועל קרבת הישרים אליו ומעלת התורה והמצוה, ממו שיאמר בואי העינים והלממודים, ודאי שתתלהט בו אהבה עזה, ויבחר ויתאהו לידבק בו, כי בראותו שהשם יתברך הוא לנו אבא ממש, ומורם עליו כן על בנים, יתעורר בו בהמשך החפץ והתשוקה לגמול לו כבן על אביו. והנה לזה צריך האדם שיתבודד בחדריו ... וכן תועיל הקריאה בסיפור מעשה החסידים באודות אשר באו שם, כי כל אלה מעוררים את השכל להתענין ולעשות כמעשיהם הנמודים, וזה מבורא".

לאחר שלמדנו בספרן של צדיקים החובה הלל ולשבח וללמוד מתולדותיהם של צדיקים מעשיהם הטובים, הבוא נבוא לראות מה חידש לנו מרגא הבעש"ט ז"ע באה סוגיא, וחישיבות הנתיבות הענין כמו שנתרשרש ונתייסד בכבשונם של החסידות, וגם נחיה צדיקים לראות ולספר, ממו שאמר רביה"ק ר' אליעזר ז"ע וכן כל הספרים הנ"ל ש'מספרים מהעבודות של האבות' ועל כך יש להקדיש יריעה בפ"ע בעז"ה.

עטרת צדיקים

עיון במעשי הצדיקים לרגל יומא דהיילולא
♦ הרב משה דויטמן ♦

מה יצא הדבר

סיפור לפרשת השבוע - פרשת חיי שרה

וכשאר הרבי רבי אלימלך את המלים "כופין את רבו", נשא את ידיו ועיניו אל השמים.
אחר כך אמר מיד: "לך לביתך לשלום, כי כבר ביטל הקיסר את הגזירה".
טרם עבר מסכימים לזיווג שעלתה במחשבתו יתברך לזוג. וכמו שהרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי - בעל ה'תניא' היה אומר, שכל שידוך אינו נתקיים בפועל כל אפי' על ידי צד אחד מגזם "ושמים וארץ שבעו שבועה שלא יודע הגיוזם...".

פרשה זו, פרשת חיי שרה, שבה מסופרת פרשת זיווגו של יצחק אבינו ע"ה עם רבקה אמנו ע"ה, יפה נדרשת בתורת הזיווגים שהקב"ה כביכול יושב ועוסק בה תמיד, ונפלאות ההשגחה העליונה ניכרות ובלוטות בה ביותר, איך שכל בראי מלה מטה מסכימים לזיווג שעלתה בגמרא כי אפי' שלם לזוג. וזוהי ה'תניא' היה אומר, שכל שידוך אינו נתקיים בפועל כל אפי' על ידי צד אחד מגזם "ושמים וארץ שבעו שבועה שלא יודע הגיוזם...".

וכה אמר הרה"ק רבי יצחק מאיר מגור - בעל 'חידושי הרי"ם' (ליקוטים), בבניאר מאמר חז"ל (מועד קטן יח, ב): "מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים (אנו למדים כי) מה' אשה לאיש. מן התורה דכתיב (בפרשתנו) ויען לכן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר. מן הנביאים דכתיב (שופטים יד, ד) ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא. מן הכתובים דכתיב (משלי יט, ב) בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת".

וכה מבאר: "יש לפרש, כי יש שלושה דברים שבסיבתן ישא אדם את האשה, א - לשם ממון, ב - לשם נוי, ג - לשם משפחה, ומג' מקומות הני"ל מוכיחה הגמרא כי אפי' שלם אחד מהם לקח אשה לסיבה אחרת, מכל מקום בכלם אנו מוצאים אחר כך כי מאת ה' היתה זאת. דהיינו, בתורה מציינו שחיפוש אליעזר משפחה, ושם כתיב מה' יצא הדבר. ובנביאים מציינו אצל שמשון שחיפוש נוי, ושם כתיב ולא ידעו כי מה' היא. ובכתובים מדובר מהון ונחלת אבות כדתיב בית והון נחלת אבות, ואף-על-פי כן סיים הפסוק - כולם מודים כי מה' אשה משכלת".

עפ"י: אהל אלימלך, רשימות דברים, חידושי הרי"ם

על מפתן חדרו של רועה ישראל, הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק, דרך ובא לו יהודי כאוב.
"רבי! יש לי דין תורה עם השם יתברך!" - זקק מנהמת לב נשבר ונדכה.

ומיד נבהל מעצמו: 'אוי, איך דיברתי בחוצפה כלפי שמיא, ועוד לפני הצדיק, בטוח היה לתומו כי הרבי ידבר עמו קשות, ואולי אף יעניש אותו על דבריו. והוא ביקש לברוח על עקבותיו. עמוד בניי, נשמע קולו של הצדיק בחמלה רבה, "עמוד, אל נא תלך". עצר היהודי את מרוצתו, ונדהם למראה פניו של הצדיקים המאירות אליו באהבה עילאית.

בימים ההם גזרה המלכות הרשעה, מלכות אוסטריה, שמחוז גאליציה היה נתון תחתיה, כי מי שירצה להשיא את בתו חייב לתת לאוצר המלך ארבע זוזים, סכום עתק, שבאותם הימים היו רק עשירים מופלגים יכולים לעמוד בו. וכך נותרו נערות רבות עגונות וגלמודות, רחמנא ליצלן, ותרבת בבת יהודה תאניה ואניה.

אחת יהודי, שהיה חי בכפר אחד סמוך לליזענסק, עני מרוד היה, אך חסיד וירא שמים, ולו בת יחידה וחשובה שהגיעה לפרקה. הזדמן לו שידוך הגון עבור בתו, וגם משפחת החתן לא ביקשה ממנו לשלם דבר, אך את המס לאוצר המלך לא יכול היה לשלם ולא יכול היה להוציא לפועל את השידוך. ידע האיש כי אם לא ישיא כעת את בתו קשה יהיה למצוא שידוך בעבורה, בשל גילה המבוגר ובשל עוניה המופלג. והנה כעת הזדמן לפניו הש"ת שידוך ראוי, ורק גזירת המלך עומדת לפניו למכשול.

אשר לכן בא אל הקודש פנימה, כדי שהצדיק יבקש עליו רחמים, אך מתוך צערן ומר לבן נפלטו לו המילים הללו, שכעת התחרט עליהם כל כך.
אלא שהרבי רבי אלימלך לקח את דבריו ברצינות, וכה אמר לו:

"בני, אמרת שרוצונך לעמוד לדין עם השם יתברך, טוב הדבר! ואולם, עלינו להושיב בית דין של שלושה דיינים, כדין וכהלכה. לך וקרא נא לשני דייני העיר, ואמור להם בשמי שיבואו לשבת עמי לדין.

חלחלה אחזה את האיש, אך מה יעשה? את דבר רבן של

עטרת של שבליה

פלאות ופרפראות

♦ הרב משה דויטמן ♦

מה מפסידים בשעת השינה?

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים
שני חיי שרה (כג, א).

בספר 'שיח שרפי קודש' כתוב לאמר:

"איתא במדרש (ב"ר נח, א) ר"ע היה יושב ודורש, התחילו להתנמנם, ביקש לעורר, אמר מה ראתה אסתר למלך על ק"ז מדינה, תבוא בת בתו של שרה שחיתה ק"ז שנים ותמלך על ק"ז מדינות. וצריך להבין איך בדיוק הדברים הללו גרמו לתלמידים להתעורר משנתם.

ואמר הגה"ק בעל החידושי הרי"ם ז"ע, שדבר זה הודיע להם: הנה ראינו ששם שרה היתה בת ק"ז שנה משום זה מלכה אסתר על ק"ז מדינות, א"כ החשבון הוא בעד כל שנה מדינה אחת, ולפי החשבון יוכל להיות שבעד כל שבוע עיר אחת, ובעד כל שעה ע"כ כפר אחד, אשר עולה לשווי כמה וכמה אלפים, א"כ בעת אשר אדם ישן מעט יוכל להפסיד כמה אלפים, ועי"ז זה נתעורר משנתו".

קריאת שמע של פעם

והמת שרה בקריאת ארבע וגו' (כג, ב)

בספר בית ישראל (מאטעסאראף) כתב דבר פלא:

"בספר 'ציוני' על התורה הביא בשם 'חכם אחד': 'אל תקרי

ראובני' (אות ט), בשם מדרש הנעלם 'ותמת שרה בקריאת ארבע' - דא קריאת שמע, דלא מיתת האי צדקת על ידי נחש, אלא נפקת רוחא דילה בקריאת שמע".

קפיצת הדרך - על שום מה?

ואבא היום אל העין וגו' (כד, מב).

וברש"י: "היום יצאתי היום באתי - מכאן שקפצה לו הארץ".
בספר 'עולמו של אבא' מסופר: "מספרים על רב אחד שנטע יחד עם משפחתו לעיירה רחוקה בכדי לערוך שם את ארוסי בנם עם בתו של אחד מגבירי העיר. בדרך התעייפו, נכנסו לפונדק לנוח ולשתות משהו. באו בדברים עם בעל הפונדק ובתוך השיחה שאלוהו אם הוא מכיר את עשיר פלוני מהעיר. בעל הפונדק אמר שכן מכיר הוא אותו ואמר עליו שהוא רמאי וגנב ואין תוכו כברו. כשיצאו מהפונדק, אמר הרב לבניו ביתו "עכשיו אני מבין את הפסוק מפרשת חיי שרה ואבוא היום אל העין - שרשי מכאן שקפצה לו הדרך, ולכאורה קשה, מה צורך היה בקפיצת הדרך? וכי זמנו של אליעזר היה דחוק? ברם, אילו היה אליעזר הולך לאט, מן הסתם היה מתעייף והיה מתעכב בפונדק דרכים והיה מדבר עם בעל הפונדק שהיה אומר לו שהוא מכיר את רבקה בת בתואל, שיש לה אח שהוא גנב ורמאי גדול. ואז היה אליעזר חוזר הביתה לאברהם אבינו בידיים ריקות, לכן היה צורך בקפיצת הדרך, כדי שלא יהיה סיפק בידו להתעכב במקום כלשהו".

'קריאת ארבע' אלא קריאת ארבע, והובא ב'לקוט ראובני' (אות ט), ואמרת לפרש, על פי דברי 'חתם סופר' על התורה: 'הבנתי מתוך ספר' לפענח רזא, לעומת כי צחקה שרה בדברי המלאך של רחמים, וחשבה כי הטעה אותה בבשרות לידת יצחק. על כן מלאך השטן השטעה אותה בבשרות מיתת יצחק, ונעשנה בזה: ודבר גדול דבר הנביא. והנה לעיל (וי"א י"ב) נאמר 'ותצחק שרה בקרבה לאמר, הרי ארבע תיבות, ובשביל ארבע תיבות אלו מתה שרה. זהו שאמר הכתוב 'ותמת שרה בקריאת ארבע, אל תקרי קריאת ארבע, אלא 'קריאת ארבע' - תיבות הללו - ותצחק שרה בקרבה לאמר".

ומגיס הגה"צ הרב מיכאל פרעסבורגער זצוק"ל - ראב"ד דק"ק פאפא, שמעתי לפרש, דהנה בפסחים (נ, א) אמר רבי שמעון בן לקיש, 'ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם' (וה"י מט, א) ביקש יעקב לגלות קץ הימים, ונסתלקה ממנו שכניה. אמר שמא חס ושלום יש במיטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו, אמרו לו בניו 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד, אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד, פירש רש"י - 'שמע ישראל - לאביהם היו אומרים, ומאז אנו אומרים ושמע ישראל'. אבל עדי יעקב, כשהיו מקבלים עליהם עול מלכות שמים, היו אומרים רק ארבע תיבות: 'ה' אלוהינו ה' אחד'. ובשעת יציאת נשמתה של שרה, קיבלה עליה עול מלכות שמים בארבע תיבות אלו. זהו שדרשו אל תקרא בקריאת ארבע - אלא בקריאת ארבע תיבות אלו - ה' אלוהינו ה' אחד. ועי' ב'לקוט

